

La rehabilitació de Galileu

A pocs dies de la Conferència Mundial sobre la Població, Alfred Giner Sorolla es pregunta: tardarà tant l'Església a reconèixer que s'equivoca en aquest tema com ho va fer amb el procés de Galileu?

En el transcurs aparentment cíclic de la història se solen presentar esdeveniments davant els quals l'actitud de la gent pot ser bé de sorpresa ("qui ho hagués dit") o d'entesa ("ja ho deia jo"), on la sincera modèstia es contraposa a la presumptuosa arrogància. Una certa participació de totes dues actituds són aplicables a fets que d'una faigó asèptica es poden encasellar com de *folklore*. I així hem vist recentment com al cap de més de tres segles i mig —exactament 359 anys— l'Església catòlica ha reconegut l'error comès en condemnar l'any 1633 Galileu per haver comprovat i defensat la teoria heliocèntrica de Copèrnic. Ha calgut que el nostre pobre sol donés voltes diàries durant 359 anys a la privilegiada Terra immòbil perquè les autoritats eclesiàstiques rehabiliten Galileu, i admeten i declaren "oficialment" que d'ara en avant el nostre depositat planeta ha d'estar girant a l'entorn de l'astre-rei, essent així plenament reivindicat com a centre de l'univers. Caldrà es-

perar 359 anys per a reconèixer, com s'ha fet ara amb la revisió del procés de Galileu, l'error que comet l'Església en oposar-se tan obcecadament a la limitació de naixements amb la contracepció, mitjançant la varietat de mètodes preventius de l'embaràs? L'allau demogràfica és sens dubte un dels més grans problemes a què s'enfronta la humanitat avui dia i ben poques mesures s'adopten arreu del món per a solucionar-lo. Extrapolant la present corba de creixement —excloent catàstrofes naturals o antropoètniques— s'ha calculat que d'aquí 359 anys hi haurà a la Terra uns 200 habitants per metre quadrat! Igualment s'ha estimat que uns 359 anys més tard, l'any 2711, el nombre de naixements serà aproximadament el mateix que la velocitat de la llum, o siga 300.000 bebès per segon. Curiosament, el 2711 se celebrarà el segon mil·lenari de la batalla de Guadalete, de tanta transcendència històrica per l'entrada de la civilització àrab a la Península.

Ha estat la rehabilitació de Galileu un episodi

ARXIU

la Inquisició volia condemnar Galileu no per la seua defensa de la teoria heliocèntrica, sinó per la més gran heretgia que pressuposava ser addicte a la teoria atomista. Exposant al públic que Galileu era condemnat per negar-se a abjurar de l'heliocentrisme s'evitava, segons l'historiador Redondi, una represa del debat sobre l'atomisme que tants de conflictes havia originat segles enrere.

ARXIU

més en la contesa entre la ciència i la religió. Amb la *cause célèbre* del procés a Galileu i el tardà reconeixement de l'error per l'Església, s'ha posat de relleu la fal·libilitat del dogma davant la veritat científica.

La versió "oficial" de la condemna de Galileu pel Tribunal del Sant Ofici, fou la seua tossuderia i obstinació davant dels jutges en defensar i propagar la teoria copernicana que la Terra donava voltes al sol, teoria que era contrària a la interpretació literal de la Bíblia. A aquesta versió tan difosa de la causa de la persecució de Galileu s'ha oposat una tesi sostinguda per l'historiador Gingerich, de la Universitat de Harvard, segons la qual no fou l'ad-

vocació de l'heliocentrisme la raó de la condemna de Galileu, sinó quelcom més comprometedor: la introducció d'una nova metodologia científica. Des de l'antiguitat els sentits indicaven a l'home que la Terra era immòbil i que el sol girava al seu entorn junt amb tots els altres cossos del sistema solar. Conseqüentment, l'home ocupava una posició privilegiada, que el

feia figurar com el rei de la creació en una Terra que era el centre de l'univers. Segons Gingerich, Galileu enuncia un innovador "sistema dels mons" que consistia essencialment a dir que el llibre de la natura era rival i superior al suposat inerrant i infal·lible llibre de la Sagrada Escripura; una agosarada concepció i la major blasfèmia ja que conduiria a fer trontollar tot l'edifici dogmàtic tradicional. Galileu argüia, a aquest respecte, i en la seua defensa, que la Bíblia no es podia considerar de cap manera com un llibre de física i solia assenyalar, citant una dita del cardenal Baronius, que "la Bíblia ensenya com anar al cel i no com va el cel".

Una nova hipòtesi sobre la condemna de Galileu per heretgia ha estat proposada per l'historiador Redondi, qui, investigant els arxius del Vaticà, va trobar un document inèdit anterior al judici de Galileu, en el qual constava una denúncia anònima a Galileu en la qual se l'acusava d'haver professat una ideologia naturalista i mostrar-se partidari de la teoria atomista proposada pels filòsofs grecs Demòcrit i Leucip al segle V aC. Segons els atomistes, la matèria és composta de corpuscles indivisibles, àtoms, que existeixen rode-

jats del buit, i que són increats, eterns, indestructibles i immutables. Formulava la inexistència del buit, la base de la doctrina aristotèlica adoptada com a dogma per l'Església catòlica: "La Natura sent una repulsió pel buit". Aquest concepte, l'*horror vacui* d'Aristòtil, era refutat pels atomistes; propugnar la seua existència, i més encara, demostrar-la experimentalment com ho va fer Galileu, constituïa una transgressió herètica. Una posició encara molt més herètica en el context dels coneixements de l'època era sostenir que els àtoms eren immutables, ja que admetre aquesta propietat entrava en flagrant conflicte amb la transsubstanciació, el dogma central del catolicisme.

D'acord amb Redondi, els jesuïtes del Sant Ofici de la Inquisició volien condemnar Galileu no per la seua defensa de la teoria heliocèntrica, sinó per la més gran heretgia que pressuposava ser addicte a la teoria atomista. Si públicament va aparèixer que Galileu fou acusat pel seu suport a la teoria copernicana, segons l'historiador Redondi la seua condemna apareixeria com un tapall de l'acusació molt més danyosa d'haver desafiat el dogma central catòlic amb la seua advocació de l'atomisme. Exposant al públic que Galileu era condemnat per negar-se a abjurar de l'heliocentrisme —una hipòtesi declarada oficialment com a herètica el 1616— s'evitava, segons l'esmentat historiador, una represa del debat sobre l'atomisme que tants de conflictes havia originat segles enrere. Per altra banda, si hagueren condemnat públicament Galileu per professar suport a la teoria atomista, haurien de punir-lo amb la foguera inquisitorial, i, amb aquesta inculpció, s'hagués creat un gran risc per al seu amic i admirador, el cardenal Barberini (que més tard fou el papa Urbà VIII), per haver estat relacionat i protegir a un heretge. El cardenal Barberini intervingué persuadint Galileu que es declarés culpable de l'acusació de sostenir i propagar la teoria heliocèntrica, abjurant d'ella, ja que d'altra forma l'hagués acusat el tribunal de la Inquisició del més gran delictes com era professar idees atomistes. És de suposar que en cas d'haver condemnat Galileu a la pena capital, ben prou s'hagués cuidat l'Església que no es dugués a terme, cosa que representaria convertir en un màrtir el més genial i famós científic del segle. Procedint de la manera que descriu Redondi, els seus jutges van evitar a més que Galileu pogués traure drapets al sol per les relacions que tenia amb la jerarquia eclesiàstica. De com dóna voltes el món —com ho proposava Galileu— es troba com a exemple en la posició actual de l'Església en rehabilitar Galileu, i inclús s'ha parlat de la seua possible canonització. "De més verdes en maduren"...

Alfred Giner Sorolla